

Ногай давысы

Халктынъ куьши – бирликте!

Голос
ногайцев

Общественно-политическая республиканская газета

Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Парламентининъ эм Правительствоосынынъ газетасы
Учредители газеты – Парламент и Правительство КЧР

Бийсемби,
28 коькк
(апрель)
2022 йыл
№ 31
(8757)

1938 йылдынъ
23 июлиннен
алып шыгады

Карачаево-Черкесская
Республика

Эстеликли шакты оьмирлендирувв мыратта

Карашай-Шеркеш ерининъ Басшысы Рашид Темрезов «КЧР-га 100 йыл» деген эстеликли геоглипти (ерде геометриялык оьрнекти этув) олтыртувда катнасты. Бу амаллама Усть-Джегута районинда, Красногор станицасы эм Сары-Тюз авылы арасында озды. Тарихлик исте 1500 аьдем катнасты. Олар «Карашай-Шеркеш ерине 100 йыл» деген язув кебинде 3 мынъ шыршы теректи олтырттылар.

«Бугуьн геоглипти олтыртувда катнаскан, оз косьмын киргисткен эм туган республикамызга мерекели йылдына ийги саьга эткен баьрисине разылыкты билдиремен. Бизим балала-

рымыз, ийенлеримиз эм ийеншерлеримиз куванаьк саьга Карашай-Шеркеш ерининъ туьзилувининъ, оьрленувининъ эм шешкейленувининъ оьмирлик йолы акында тири эстелик болып калаьк», – деп яз-

ган оьзининъ официаллы телеграм-каналында КЧР Басшысы Рашид Темрезов. Эстеликли амалламада республикамыздынъ коплеген яшавшыларындай болып, Карашай-Шеркеш Республикасынынъ миллет-

лер испери, коьлемлик коммуникациялар эм баспа бойынша министрствосынынъ, юртымыздынъ коьлемлик билдирувв амалларынынъ куллыкшылары катнастылар. Сол куьн

Эскерувв амалламасыннан

ЮРЕКЛЕРДЕ ЯШАЙДЫЛАР

отыз алты йыл толды. Баьле-казаднынъ тамамында юзлеген мынъ аьдемлер хаьтеленгенлер. Ол аьдем ырувунинъ тарихинде энъ де уйкен техногени баьле-каза болады. Бугуьнлерде Россиядынъ Пенсиялык фондунинъ Карашай-Шеркеш Республикасы бойынша Управлениесинде социаллык тоьлевлерди 516 радиацияга ушыраган ердесимиз эм олардынъ аьеллери аладылар.

– Мен аскерде кызмет кылган шакта мени Чернобыльге йиберген баратаганымызды оьзимиз де билмейтаган эдик. Биз бен бирге командирлер де, офицерлер де болдылар. Элбетте, кыйынлыктарды оьткенмиз, – деди Чернобыль АЭС-нинъ катнасувшысы Александр Стародубцев.

Чернобыль АЭС-индеги баьле-каза ер-дуьнядынъ юзинде энъ де уйкен кавыфлылардынъ санына киреди. 1986 йылдынъ 26 апрелинде Карашай-Шеркеш автономиялы еринне Чернобыль АЭС-те баьле-казаднынъ сонъалыктарын тайдырувда 1200 аьдем катнаскан.

– Реактордынъ атылувы болган ерге бизди биринчилердинъ санында аькелгенлер. Мен сол ок реактордан узак болмаган ерде экскаваторда куллык этетаган эдим. Кайда баратаганымды оьзим бек аьрувв аьнлайтаган эдим. Биз оз болымлыгымызга сенип, сол уйкен баьле-казаднынъ сонъалыктарын тайдырувга кирискенмиз, – деп хабарлады баьле-казаднынъ сонъалыктарын тайдырувшылардынъ бириси Николай Павлий.

А. НАЙМАНОВ.

ДУРБАТЛАРДА: амалламадан коьринислер. Автордынъ алган дурбатлары.

26 апрельде радиациялык баьле-казалардынъ курманлыктарын эскеруввдинъ Халклар ара куьнинде Черкесск каласында Чернобыль атом электростанциясында баьле-казаднынъ сонъалыктарын тайдырувда катнасканлардынъ сыйына эстеликтинъ касында эскерувв амалламасы озды.

Онынъ куллыгында Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Халк Ийынынъ (Парламентининъ) депутаты Фатима Карданова, Росгвардиядынъ КЧР бойынша Управлениесининъ куллыкшылары, «Союз Чернобыль» ямагатылык организациясынынъ председатели Хазрет Кургов, Чернобыль АЭС-

нинъ катнасувшылары ортакшылык эттилер. Сол авыр ис болганлы

лер. Мени мен бирге яс аьдемлер де коп эдилер. Сол заманда биз кайда

Ногай муниципал районинда

АЛЛЕРДИ ЭМ ОЬРЛЕНУВВ ЙОЛЛАРЫН ТЕРГЕП

Саьли куьн Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Правительствоосынынъ Председатели Мурат Аьрунов Ногай муниципал район администрациясыннынъ басшысы Мурат Хапештов пан исши йолгысы озгарды. Йолгыстынъ барысында яктар районнынъ социал-экономикалык оьрленувв соравларын эм районнынъ финансылык борышларынынъ толтырылувинъ тергедилер. Ногай район администрациясыннынъ басшысы Мурат Хапештовтынъ билдируввинше, Ногай районнынъ экономикасыннынъ алдышы тармагы авыл хозияствосы болады. Суьйткенде, районнынъ юртында 86 авыл хозияство предприятияси бар. Олар авыл хозияствосын оьрлендирувдинъ регионлык программаларында белсинли катнасадилар эм сол зат аркалы январлардынъ саны оьседди, янны фермерлик хоз-

зиястволарыннынъ курылысы бардырылады. Суьйтип, «Агростартап» эм «Аьел малшылык фермаларын оьрлендирувв» программалары бойынша районнынъ 59 фермери оз

ислерин оьрлендируввге грантлар алганлар. Оннан баска Ногай районинда озган йылда кишкен эм орта эшлликтинъ 95 субъекти регистрацияланган.

Йолгыстынъ ызында Мурат Хапештовтынъ билдируввинше, 2021 йылдынъ тамамлары бойынша районнынъ финансылык борышлары толы оьлшемде толтырылганлар.

27 апрельде Россиялык парламентаризмининъ куьни белгиленди

ОЬКИМЕТТИНЪ ПАЙДАЛЫГЫН ЯКЛАВДА

Сыйлы ердеслер!
Сизди Россиялык парламентаризмининъ куьни мен култаймыз!

116 йыл артта Россияда праволык негизлерди эм оькиметтинъ принциптерин яшавга андируввге кирискен Оькиметлик Дума куллыгын баслаган.

Сол йыллардынъ бойынша парламентлик институтлар кыралымыздынъ юртында социал-экономикалык политикасын озгарув ушин мардалык-праволык негизин етимисли аьжетсизлейдилер. Бугуьн, аввелдегиндей, халк эшшители власть эм ямагатылык арасында байланыстырувшы звено боладылар.

Бизим энйил болмаган заманда законшылык власть туьрли туьрленислерге калай ок халклар ара аренасында, солай ок оькиметтинъ ишинде де тез ок эс береди.

Баьри оьлшемлердинъ сыйлы законшыгарувшылары, сизинъ каныгыслы эм уйкен оьлшемли куллыгыныз ушин сав болыныз. Сизге берк ден савлыкты, тавесилмес куватты, Аталыгымыздынъ пайдасына емисли законшыгарувшылык аьрекетликти саьнамыз!

Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Басшысы
Р.Б.ТЕМРЕЗОВ
Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Халк Ийыныннынъ (Парламентинининъ) Председатели
А.И.ИВАНОВ
Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Правительствоосынынъ Председатели
М.О.АГУНОВ

26 апрельде радиациялык баьле-казалардынъ курманлыктарын эскерувв куьни белгиленди

ЙИГИТЛИКЛЕРИ МЕН ОЬРМЕТЛИЛЕР

Сыйлы ердеслер!

36 йыл артта дуьня Чернобыль атом электростанциясында болган баьле-каза акында хабардан сескенди. Бу каза коплеген аьдемлердинъ яшавларын узген, тоьгерек якка эм экономикага уйкен зарар келтирген.

Чернобыль атом электростанциясында баьле-казаднынъ сонъалыктарын тайдырувда 1200 ердесимиз катнаскан. Олар баьриси де – уйкен эркликти, йигитликти коьрсеткен аьдемлер, оьзлерининъ испери мен, ден савлыкларынынъ баасы ман кыралымыздынъ яшавшыларын баьле-казаднынъ сонъалыктарыннан куткарганлар.

Бу эскерувв куьнинде Чернобыль баьле-казасынынъ сонъалыктарын тайдырувда катнаскан баьрисине ак юректен разылыкты билдиремиз. Биз сизинъ алдынъызда басымызды тоьмен иемиз. Баьри ердеслеримизге берк ден савлыкты, узак оьмирди, берекетти саьнамыз!

Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Басшысы
Р.Б.ТЕМРЕЗОВ
Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Халк Ийыныннынъ (Парламентинининъ) Председатели
А.И.ИВАНОВ
Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Правительствоосынынъ Председатели
М.О.АГУНОВ

САВЛАЙРОССИЯЛЫК АМАЛЛАМАДА КАТНАСУВ

Карашай-Шеркеш ерининъ профсоюзлары 26 апрельде профсоюзлардынъ Савлайроссиялык автоташабуьнына катылдылар. Бу амаллама 12 апрельде Владивосток каласында басланган.

КЧР Профсоюзлар биригивининъ председатели Раиса Айбазова акция басланаяктан алдын оьзининъ соьзинде белгилегенише, Россиядынъ Бойсынмас Профсоюзларынынъ Федерациясы автоташабуды исши аьдемди, россиялык аьскерин эм кыралымыздынъ Президенти Владимир Путининъ аьрекетинъ демевлев мыратта озгарды.

Автоташабудынъ белгилери болган 5 автокоьлик Пятигорска йол алды, онда савлай Керувь Кавказдан 160 автокоьлик эм 700-ден артык аьдем – профсоюз етекшилерин, белсинли аьрекетшилерин йыйылганлар. Акциядынъ катнасувшыларынынъ алдында Пятигорсктынъ мэри Дмитрий Ворошилов, Ставрополь крайнынъ профсоюз организацияларынынъ етекшилерин, ветеранлар соьйледилер. Майданда Еньювдинъ Кызыл байрагы йайлды. Сонъ коллонна Дондагы Ростовка йол алды. 1 майда автоташабудынъ катнасувшылары Москвада, Кызыл майданда болаьклар. А 9 майда бирегелестирилген профсоюз автоколоннасы Волгоградка, Мамаев Курганда озак байрам амалламаларында катнасаьк.

«НОГАЙ ДАВЫСЫНА» ЯЗЫЛЫНЪЫЗ!

Баалы окувшылар! «Ногай давысы» республикалык газетасына 2022 йылдынъ экинши яртысына кол басувв кампаниясы басланган.

ГАЗЕТАГА КОЛ БАСУВДЫНЪ
БААСЫ:

393 маьнет 36 каьппик
болады.

Уллы Аталык кавгасынынъ ветеранлары эм катнасувшылары, 1-нши, 2-нши куьптинъ сакатлары ушин кол басуввдынъ баасы –

338 маьнет 04 каьппик.

«Ногай давысы» газетасын Баспа уйине келип алаьклар ушин кол басуввдынъ баасы –

200 маьнет.

Саваплык акция

АЪСКЕРШИЛЕРИМИЗГЕ ГУМАНИТРАЛЫК ЯРДАМ

Сосы куьнлерде Донбассты коршалав бойынша айырым операцияда катнасып, кыралымыздын тысында оз эсапларын ийгитлерше толтыратаган россиялы аьскершилерге Ногай муниципал райониннан гуманитарлык ярдам ийберилди. Сол саваплык ис Ногай муниципал район администрациясынын, районнын кыскакылар Советининь баславы ман уйгынланды.

Аьскершилерге тамак азык продуктларын, тазалык тутув уьшин затларды йьковда район администрациясынын билмлендирув боьлигининь, баьри де мектеплердинь, балалар бавлардын коллективлери катнастылар.

Гуманитарлык ярдамды тек сол оьк организациялардын куллыкшылары йьйдылар деп айтага керек. Туьзилген аьлди эске

алып, авыр болмасын деп, биз авр бир организацияга тамак азык продуктларын эм керекли баска затларды бир неше кутыкка салып авырлемеге шакьрув эттик. Ама бизге бир кесек мектеплердинь эм бавлардын коллективлери бирев, экев туьвил, аьле сегизер, тогызар кутыкты толтырып алып

келдилер. Сол заттын себебин билмеге кыйын туьвил. Бу организацияларда, коьбинше, кыскакылар куллык этедилер. Эм олар аьскершилеримизге ак юректен колларыннан келгенше ярдам этпеге шалыстылар. Анадынь юрегиннен юмсак, алал юрек барма! — де-

ди район администрациясынын билмлендирув боьлигининь методикалык кабинетининь етекхиси Насыпхан Арслангереевна Курматова.

Суьйтип, Ногай районининь баьри де авылларынын мектеплери эм балалар бавлары авлиги заманда кыралымыздын тысында оз борышларын толтыратаган аьскершилерге деп 54 кутык гуманитарлык ярдам йьйдылар. Олардын ишине ярмалар, консервалар, май, шай, кофе, секер, туз, тазалык тутув уьшин затлар салынып, Донбасска йиберилдилер.

Баьри де аьскершилер оз уйлерине сав-саламат болып кайтсынлар. Бир заманда да аналардын коьзаслары акпасынлар, — деп косты Насыпхан Арслангереевна.

Донбассты коршалав бойынша айырым операция басланганлы онда кыралымыздын коьплеген юртларыннан юзлеген тонна гуманитарлык юк йиберилген эм соьле де йибериледи. Сол алай иске бу кие айда Ногай районининь яшавшылары да уьйкен аваслык пан коьсылдылар.

Мадина МИЖЕВА.

«ЮЛДЫЗЫ» БАРГЫДЫ АЛГАН «ЮЛДЫЗ»

Быйылдын 23-нши апрелинде Краснодар каласында аьлиги замангы санияттынь «Созвездие талантов» орталыгында кавказ биовининь «Душа Кавказа» деген Халклар ара конкурсы озды. Онда бизим яс ердеслеримиз — Икон-Халк авылынын Р.М.Сеитов атлы Маданият уьйининь «Юлдыз» ансамблининь биовишлери катнастылар эм «Халк биови» деген номинацияда барылы биринши орынды алдылар.

Конкурса мен ансамбльдинь он бир катнасуьшысын алып йолландым. «Юлдыздын» кызлары сол куьн «Турнар» деген биовиди коьрсеттилер. Еньюьвге етисер уьшин, олар коьп шалыстылар, коьп куьш салдылар. Баьрисине де авперим йидемен эм мусиревимди билдиремен, — деп хабарлады ансамбльдинь етекхиси Насыпхан Сикалиева.

Онлаган уста биовиш-

лер эм коллективлер катнаскан Халклар ара конкурста биринши орынга шыгув ол тек ансамбль уьшин туьвил, савлай Икон-Халк авылы эм Ногай районимиз уьшин уьйкен куваньш болады.

РОССИЯ АЛДЫШЫЛЫГЫНДА КАТНАСАЯКЛАР

Туйнегуьнлерде Нальчик каласында 16 ясларына дейимги яс-явк арасында эркин куьрес бойынша СССР спорт устасы, Россиядын йьйылма командасынын врачы Борис Мухамедович Ибрагимовтынь эстеплигине багысланган СКФО алдышшылыгы озды.

Онда Юсуф Аубекижев 38 килограммлык авырлыкта бакыр медалдинь иеси болды. Динислам Хубиев 48 килограммлык авырлыкта, Малик Куржев 57 килограммлык авырлыкта, Алим Тамбиев 62 килограммлык авырлыкта, Мухаммад Камов 68 килограммлык авырлыкта, Тамерлан Таголеков 85 килограммлык авырлыкта энь куьшли беклиске кирдилер.

Озь авырлыкларында 1-5 орынларды алган спортшылар бу йылдын май айында Элиста каласында эркин куьрес бойынша 16 ясларына дейимги яс-явк арасында озаяк Россия алдышшылыгында катнаспага право алаяклар.

Газетада баспаланган макалалардын авторлары келтирилген фактлардын, цитаталардын, экономика-статистикалык билдируьвлердинь, аьдемлидинь оз атларынын, географиялык атлардын эм озьге билдируьвлердинь дуьрыслыгы, соны ман биргесине материалларда ашык баспалап болмайтган билдируьвлердинь барлыгы уьшин яваплыкты юргистедилер.

Ногай давысы. Бас редактор А.Ю.АТУОВА. НОМЕРДИ АЪЗИРЛЕГЕНЛЕР: К.Добагова — бас редактордын орынбасары; М.Мижева — явалы секретарь; А.Найманов — дежурный редактор; З.Куратукова, Ф.Бикарова — корректорлар; А.Киреева — компьютер операторы.

УЧРЕДИТЕЛИ — НАРОДНОЕ СОБРАНИЕ (ПАРЛАМЕНТ) КЧР, ПРАВИТЕЛЬСТВО КЧР. Газета зарегистрирована Управлением Роскомнадзора по Карачаево-Черкесской Республике.

АДРЕС РЕДАКЦИИ И ИЗДАТЕЛЯ: 369000. г.Черкесск, пл.Кирова, 23, Дом Печати, редакция газеты «Ногай давысы». Электронный адрес: nogai_d@mail.ru.

Муталиб КУМУКОВ НОГАЙ ОЪТПЕК

Бир хабар мен атайым, Сыдырамда язайым. Айлак таьтли заманга — Бала шапка кайтайым. Коьп йыл артта атайым, Калай оны мутайым, Тастан пешти калаган, Бийик ояк кураган. Кой котанга киргисткен, Тезек кесип уьйреткен. Тизип доьрткил тезекти, Ел куьннде кептирген. Абай болган айлы кас, Аллах оны муттырмас. Пешке тизип тезекти, Яьгып салган серникти. Уннан авьир апара, Май язгылан табага. Ногай оьтпек писеек, Тамак тезден туьсеек. Кысмыш ыслап колына, Туткмыш байлап алдына, Пеш ишине табады Уста абай салады. Пештинь бетин ябады, Балшык сары ягады, Тезек ялын береди, Ногай оьтпек писееди. Уьйкен аьел йьйылып, Сыпырага олтырып, Май тортасы асылган, Ногай шайы куйылган. Пештен шыккан оьтпеге, Уьсти болган куьйиги. Иши турган мамыктай, Уьйкенлиги кабактай. Ах, ийиси оьтпектинь Эсимнен бир кетпейди. Даемли ногай оьтпекке Эш баска ас етпейди.

Дос кимлер билер? Керек ерде кеньес берер, Сага керек затты билер. Дос болмаса, болар оьксиз, Конакбайлык болсын, соьзсиз. Салам берер авр куьннде, Сыйлап турар баьрсын де. Распай турса, ол сагынар, Терис болса, дуьрыс айтар. Сондай дослар бизде болсын, Доска солай бизден кайтсын. Аллах разы досты этсин, Насып йолын ога берсин. Дос болган — йигит баьтир, Досын билген сыйлы болар. Доссыз ава таза болмас, Дос, элбетте, авыр айтпас. Душпан келсе, дос касыньда, Дирек болып ол яныньда. Яшав юзин ол аямас, Йолдас сыйлап, соьздөн кайтпас. Тойды больп уьйден шыкпас, Каруе берип ол санамас. Ата-анага улы болар, Талака ман мекан салар. Ялгызлыкка бир калдырмас, Мактап озсин, эште, айтпас. Коьмек этип берер эслев, Сондай досынь болар нешев. Ер юзинде яшав йоллар, Кете барар коьплеп йыллар. Хат язбаса, оззи етер, Дос болмаса,

СБОР НА ОПЕРАЦИЮ НА СПИННОМ МОЗГЕ В США. ДИАГНОЗ : ДЦП, СПАСТИЧЕСКАЯ ДИПЛЕГИЯ. СУНЧАЛИЕВ СУЛЕЙМАН 7 ЛЕТ. Сумма к сбору \$68.000 (по курсу на 24.04 - 5.700.000 рублей). 4279380699041820 на имя Алия Сунчалиева (мама). 89280293222 - для информации и перевода по номеру. Instagram: help_suleyman_s

МЕКТЕП АВТОБУСЛАРЫНДА КАВЫФСЫЗЛЫКТЫ ТУТЫП. Ясларына толмаганлардын катнасуы ман болдырылган йол баьле-казаларды профилактикалау мырат пан эм «Мектеп автобусы» туспарлы профилактикалык амалламадын калыбында Адьге-Хабьле эм Ногай муниципал районларынынь Оькметлик автоинспекциясын куллыкшылары автобустын ишине окуьшлар ман инструктор озгардылар. Аминат АСПАНУКОВА, Россия МВД-нынь «Адьге-Хабь» муниципаллар ара боьлигининь ОГИБДД-нынь йолда куьрув кавыфсызлыгын профилактикалау бойынша инспекторы.